

with international standards. Author refers to the negative that is limited as the right to information.

As part of the openness information processes is classified information and analysis of the author of three-tier test when narrowing harm from disclosure of public importance, inflicted by a legitimate aim, and damage initiation of this information.

The author emphasizes the urgent need for implementation in Ukraine known in the world of freedom of access to information when FOI states that restrict access subject information, not the document itself. If the document contains classified information, then review the information to which access is not restricted.

The author tries to investigate the rate applicable informational legislation banning censorship both direct and indirect, and the implementation also known in the world of freedom of information to protect themselves whistleblowers who disclose abuse.

Basing on theoretical analysis of existing information legislation and individual projects of information laws author make's the subjective conclusions.

Keywords: *public information, civil society, information manager, limitation and freedom of information.*

Надійшла до редакції 03.03.2014

Сердюк І.А.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 340.1

ТЕРМІНОЛОГІЧНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ТЛУМАЧЕННЯ» В АСПЕКТІ РОЗКРИТТЯ ЗМІСТУ ОБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА

Зроблено спробу подолати термінологічну невизначеність категорії «тлумачення» в аспекті розкриття змісту об'єктивного права. Наведено додаткові аргументи на користь уживання спеціального юридичного терміна «тлумачення норм права», що є словесним символом поняття, яким відображається пізнавальний процес, спрямований на з'ясування та роз'яснення волі суб'єкта правотворчості, матеріалізованої у нормах об'єктивного права. У зв'язку з цим запропоновано зміни до окремих національних правових актів.

Ключові слова: *тлумачення права, тлумачення норм права, тлумачення закону, тлумачення законодавства, юридичне тлумачення.*

Постановка проблеми. Важливою та необхідною передумовою розвитку загальнотеоретичної юридичної науки є визначеність її термінологічного ряду, що складається із словесних символів понятійно-категоріального апарату науки. Огляд навчальної та наукової юридичної літератури з відповідної тематики засвідчує той факт, що одним із елементів цього ряду, який до того ж характеризується певною невизначеністю, є спеціальний юридичний термін як словесне позначення категорії, що нею відображається пізнавальний процес, спрямований на з'ясування та роз'яснення змісту норм об'єктивного права.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Тлумачення норм права є традиційним питанням, що комплексно

розглядається в межах наукових монографій, статей, підручників і навчальних посібників з теорії держави і права.

Варто зазначити, що вагомим здобутком національної та зарубіжної правової доктрини є ґрунтовна розробка цілої низки питань, пов'язаних із різними аспектами проблематики тлумачення норм права, як от етимологія терміна «тлумачення норм права», однойменне поняття, його інтерпретація, диференціація, об'єкт, предмет, необхідність і способи здійснення та ін.

На особливу увагу в контексті теми дослідження заслуговують наукові монографії вітчизняних науковців Ю. Власова «Проблеми тлумачення норм права» [3], та Ю. Тодики «Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика» [5], в яких автори, з-поміж інших питань, торкаються і спеціальної термінології в аспекті предмета своїх наукових досліджень.

Метою цієї статті є спроба автора подолати термінологічну невизначеність категорії, що нею відображається пізнавальний процес, спрямований на з'ясування та роз'яснення волі суб'єкта правотворчості, матеріалізованої у нормах об'єктивного права на доктринальному рівні та рівні об'єктивованого результату правотворчості.

Виклад основного матеріалу. Огляд спеціальної юридичної літератури з проблеми тлумачення норм права свідчить як про відмінність у поглядах науковців щодо розуміння однойменного поняття, так і про вживання ними різних термінів для словесного позначення цієї загальнотеоретичної категорії.

Зауважимо, що в наукових і навчальних виданнях, а також чинних національних правових актах уживаються такі терміни, як словесний символ поняття, що ним відображається пізнавальний процес, спрямований на розкриття змісту норм об'єктивного права: 1) тлумачення права; 2) тлумачення закону; 3) тлумачення нормативно-правового акта; 4) тлумачення законодавства; 5) тлумачення норм права.

З цього приводу Ю. Власов слушно зауважив, що «в юридичній літературі немає єдиного погляду на визначення цього терміна. Деякі вчені, наприклад О. Черданцев, уживають словосполучення «тлумачення права». Інші (А. Піголкін, Н. Гранат) не погоджуються з таким терміном, вважаючи, що тлумаченню підлягають не право чи система норм, а відповідний нормативно-правовий акт, і тому більш вдалим є термін «тлумачення закону» або «тлумачення нормативного акта». Але більшість науковців (В. Копейчиков, В. Хропанюк та ін.) вживають термін «тлумачення норм права», вважаючи, що важливішим у цьому разі є не формулювання терміна, а його зміст» [3, с. 8–9].

Схожу оцінку ситуації з приводу термінологічної невизначеності категорії «тлумачення» в аспекті розкриття змісту об'єктивного права, що склалася в теорії права, дає і Ю. Тодика. Він, зокрема, зауважив, «що в юридичній літературі немає єдності розуміння у відношенні об'єкта тлумачення, обсягу та видів тлумачення, його наслідків. Одні автори вживають термін «тлумачення права», інші вважають, що тлумаченню підлягають не право або система норм, а відповідний нормативно-правовий акт, і цілком резонно використовують терміни «тлумачення закону» або «тлума-

чення нормативно-правового акта». Більшість авторів уживають термін «тлумачення норм права» [5, с. 25].

Ми також поділяємо цю думку і приєднуємося до висловлювання П. Недбайла, котрий зауважив, що термін «тлумачення норм права» є цілком придатним для практичної мети і увійшов у повсякденне користування так широко, що вже не викликає принципових зауважень щодо своєї сутності [3, с. 9].

Водночас до вже наведених міркувань з приводу вживання вищезгаданих юридичних термінів додамо деякі власні.

В тексті Основного Закону Української держави (ч. 2 ст. 147 та п. 2 ч. 1 ст. 150) законодавець, визначаючи повноваження Конституційного Суду України, послуговувався словосполученням «офіційне тлумачення Конституції і законів України», а, по суті, офіційне тлумачення нормативно-правових актів вищої юридичної сили.

У паспорті спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень як один із напрямів наукових досліджень визначено тлумачення законодавства. Оскільки складовою словосполучення «тлумачення законодавства» є термін «законодавство», на особливу увагу заслуговує Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») № 12-рп/98 від 9 липня 1998 року.

У резолютивній частині цього Рішення Конституційний Суд України визначив, що термін «законодавство», який уживається в ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України щодо визначення сфери застосування контракту, як особливої форми трудового договору, треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України та законів України [4, с. 276].

Зважаючи на сформульовану в резолютивній частині зазначеного Рішення Конституційного Суду України правову позицію щодо обсягу поняття «законодавство» в контексті питання, яке розглядається нами, можна зробити такий висновок: *терміном «тлумачення законодавства» як словесним символом однойменного поняття відображається пізнавальний процес, спрямований з'ясування та роз'яснення змісту нормативно-правових актів, що походять від Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.*

З огляду на такий висновок видається цілком обґрунтованим припущення про те, що визначений ВАК напрям наукових досліджень штучно обмежується дослідженням проблеми тлумачення окремих нормативно-правових актів та міжнародних договорів.

У той же час не викликає сумніву той факт, що висловлене нами при-

пущення не відповідає реальній дійсності, адже наукові дослідження в межах цього напряму торкаються проблеми тлумачення норм і принципів, що знайшли своє формальне закріплення в усіх відомих науці письмових джерелах об'єктивного права.

З урахуванням вищевикладеного можна навести такі вагомі контраргументи проти вживання юридичних термінів «тлумачення закону», «тлумачення нормативно-правового акта» та «тлумачення законодавства», що водночас є аргументами на користь використання терміна «тлумачення норм права»:

1) будь-яка інтелектуальна діяльність, у тому числі й тлумачення норм права, має свою мету та певні хронологічні межі;

2) понад 15-річна юридична практика діяльності Конституційного Суду України дозволила дати офіційне роз'яснення лише частині норм Конституції України;

3) відомі випадки, коли єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні здійснював тлумачення не закону і навіть не його нормативно-правового припису, а окремого слова (відповідний приклад вже був наведений нами вище).

У контексті питання, що розглядається нами, не можна залишити поза увагою і такий спеціальний юридичний термін, як «юридичне тлумачення» [1, с. 290; 2, с. 128], що ним послуговувався С. Алексєєв при висвітленні питань, які традиційно розглядаються в межах теорії тлумачення норм права.

Вважаємо, що термін «юридичне тлумачення» не можна визнати вдалим для словесного позначення поняття, що складає предмет нашого дослідження, адже поняття «юридичний» походить від лат. слова «juridicus», що означає судовий. З огляду на цей факт, смислове навантаження словосполучення «юридичне тлумачення» орієнтує нас не стільки у предметі інтелектуальної діяльності (об'єктивне право, законодавство, правовий акт, нормативно-правовий акт, норма права), скільки у суб'єкті, що його здійснює. З огляду на етимологію слова юридичний, таким суб'єктом можна вважати лише судові органи, що не відповідає повною мірою реаліям сучасної правоінтерпретаційної практики, адже очевидним є той факт, що вказаними органами публічної влади коло суб'єктів тлумачення норм права не обмежується.

Висновки. З метою подолання існуючої на доктринальному рівні та рівні об'єктивованого результату правотворчості термінологічної невизначеності категорії, що нею відображається пізнавальний процес, спрямований на з'ясування та роз'яснення волі суб'єкта правотворчості, матеріалізованої у нормах об'єктивного права, вважаємо за доцільне:

1) внести зміни до ч. 2 ст. 147 та п. 2 ч. 1 ст. 150 Конституції України і викласти їх у такій редакції:

1. «Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення норм Конституції України та законів України»;

2. «До повноважень Конституційного Суду України належить:

1) офіційне тлумачення норм Конституції України та законів України»;

2) з огляду на пропоновані зміни до Основного Закону Української держави, потребуватиме зміни формула спеціальності 12.00.01 в частині предмета такої галузі наукових знань, як теорія держави і права. У зв'язку з цим необхідно скоригувати формулу зазначеної спеціальності в аспекті тлумачення законодавства, визначивши цей напрям наукових досліджень як «*тлумачення норм об'єктивного права*». Запропонована редакція ст. 1 Паспорта вищезгаданої наукової спеціальності в частині дослідження пізнавального процесу, спрямованого на розуміння та пояснення норм об'єктивного права, значно більшою мірою відповідатиме реаліям розвитку сучасної правової доктрини, адже очевидним є той факт, що наукові дослідження в межах цього напрямку торкаються проблеми тлумачення норм і принципів, які знайшли своє формальне закріплення не лише в національному законодавстві, але й у всіх відомих науці письмових джерелах об'єктивного права.

Бібліографічні посилання

1. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2-х тт. Т. II / Алексеев С.С. – М., 1982.
2. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / Алексеев С.С. – М., 1999.
3. Власов Ю.Л. Проблемы тлумачення норм права : монографія / Власов Ю.Л. – К., 2001.
4. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відп. ред. П.Б. Євграфов. – К., 2001.
5. Тодика Ю.М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика : монографія / Тодика Ю.М. – Х., 2001.

Сердюк І. А. Терминологическая неопределенность категории «толкование» в аспекте раскрытия содержания объективного права. Сделана попытка преодолеть терминологическую неопределённость категории «толкование» в аспекте раскрытия содержания объективного права. Приведены дополнительные аргументы в пользу употребления специального юридического термина «толкование норм права», являющегося словесным символом понятия, которое отражает познавательный процесс, направленный на уяснение и разъяснение воли субъекта правотворчества, материализованной в нормах объективного права. В связи с этим предложены изменения в отдельные национальные правовые акты.

Ключевые слова: *толкование права, толкование норм права, толкование закона, толкование законодательства, юридическое толкование.*

Serdyuk I. A. Terminological ambiguity of the category “interpretation” from the aspect of disclosure the content of objective law. The author has tried to overcome terminological ambiguity of the category “interpretation” from the aspect of objective law purport disclosure. Contributing arguments in favour of a special term “legal norm interpretation” use that is the verbal symbol of the notion, which reflects cognitive process directed at finding out and explaining objective law legal norms are provided.

In order to overcome existing at the doctrinal level and the level of documented result of law making of terminological ambiguity of the category, which reflects cognition process, directed at finding out and explaining the law maker will, materialized in the objective law legal norms, the author has posed to solve the following issues:

1) to propose an amendment to section 2 of article 147 and stipulation 2 in section 1 of article 150 of the Constitution of Ukraine and suggest the following wording:

1. «The Constitutional Court of Ukraine decides on the issues of conformity of the laws and other legal acts to the Constitution of Ukraine and provides official interpretation of the Constitutional norms and the laws of Ukraine»

2. «The Constitutional Court of Ukraine has the authority for:

- 1) officially interpret the Constitutional norms and the laws of Ukraine»;
- 2) taking into account the suggested amendments to the Fundamental Law of the Ukrainian state, the formula of the specialty 12.00.01 will need to be changed concerning the subject matter of such a scientific field as the theory of state and law. That is why it is necessary to modify the formula of the abovementioned specialty in the aspect of legislation interpretation, determining this direction of scientific studies as “objective law norms interpretation”. The suggested wording of the article 1 of the abovementioned scientific specialty Passport in the part of cognition process studying, directed at conception and interpretation of objective law legal norms will meet realities of modern law doctrine development. It is necessary to mention that scientific studies within the direction are related to the issues of norms and principles interpretation, that have been formally fixed not only within the national legislation but also in a lot of written sources of the objective law.

Keywords: *interpretation of law, legal norms interpretation, interpretation of a law, legislation interpretation, legal interpretation.*

Надійшла до редакції 18.11.2013

Талдикін О. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 340.1

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР КРИЗИ ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Зроблено спробу дати відповідь на питання про те, чи можна розглядати лібералізм як ідеологічну основу кризи інституту національної держави. Зазначено що, сучасна криза національної держави має не лише зовнішній, економічний або політичний характер, вона простирається також на традиційні форми національної ідеології, самосвідомості та національної ідентичності. Надано авторське визначення поняття «ідеологія». Визначено, що ідеологічну кризу можна розглядати не як боротьбу тих чи інших традиційних ідеологій, а як кризу національної свідомості. Сформульовано основні негативні прояви ліберальної ідеології в умовах глобалізації.

Ключові слова: *лібералізм, неолібералізм, західноцентризм, вестернізм, національна держава, демократія, глобалізація, ідеологія, фактор, позитивна дискримінація, суспільство.*

«Слова «капіталізм» и «демократия» – это идеологические пустышки. Реальный Запад совсем другой. И та социальная система, которая там сейчас существует, – это уже сверхобщество».

Александр Зиновьев

Постановка проблеми. Протягом тривалого періоду існування цивілізації різні політичні сили пов'язували перспективи позитивних соціальних перетворень з національною державою. Але з останньої третини ХХ століття стало очевидно, що держава поступово втрачає монополію влади. Багато сучасних дослідників зазначають, що національні держави перебувають у